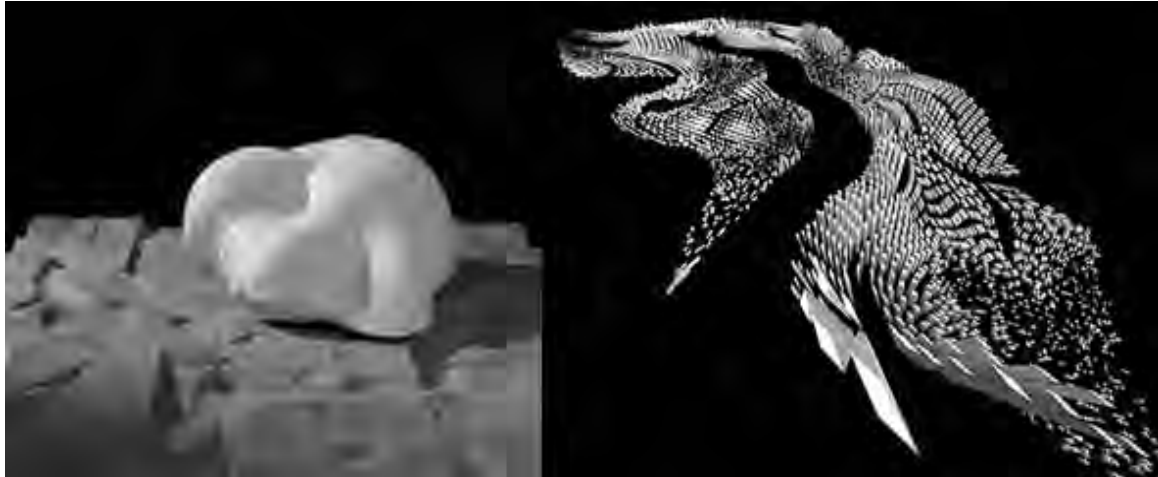

DESPRE INSERTII URBANE ȘI DISCONTINUITĂȚI DE SPAȚIU

Lect. drd. arh. Marina MIHĂILĂ

Sursa: "Cinematic architecture", published by the ARCHITECTURAL ASSOCIATION LONDON, ISBN 978-1-902902-77-7, LONDON, 2009, p. 16.

Când discutăm despre orașul european sau despre orașul viitorului, ne confruntăm cu două direcții majore de dezvoltare complet opuse: **vechiul** și **noul**. Acest conflict domină societatea contemporană și realitatea politică a orașelor europene, dincolo de considerațiile teoretice diferite.

Problema inserțiilor urbane este o problemă încă foarte actuală și foarte delicată atunci când vorbim de **țesuturi cu valoare** arhitecturală, ambientală sau istorică. Întreaga comunitate profesională, comisiile de patrimoniu, dar și societățile civile (în zonele unde există deja această experiență de implicare urbană) încearcă să găsească soluția optimă fără afectarea spațiului cultural deja constituit și care are o valoare activă sau încă potențială pentru oraș.

Întrebările sunt simple: **Cum să se intervină? De ce să se intervină? Aici este un răspuns sigur generat de potențialul de marketing investitor — primărie? În ce fel să se intervină, dacă se poate racorda noua inserție la o structură construită existentă pe care să o integreze neafectându-i valoarea? Și, mai ales, este pregnantă întrebarea: Unde se poate interveni într-un țesut constituit, racordat la rețelele spațiului cultural — trasee, circulații, puncte de reper, clădiri semnal, clădiri valoroase, elemente valoroase ce țin de atmosferă, factor social, de comunicare și antropologie — fără a strica algoritmul constituit ca valoros al zonei / orașului respectiv.**

O tendință ar fi păstrarea continuității orașului de secol XIX, conform căruia gândim încă orașul în suita de griduri de blocuri construite/pateuri urbane extrudate. Acest gen de oraș este apropiat sufletului european datorită **sentimentului de familiaritate al spațiului și clădirilor**, dar și pentru că **ne-am obișnuit să ne orientăm ca cetățeni ai spațiului urban**, care participă la viața socială și culturală a orașului.

Lucrul cu acest **grid urban** s-a dovedit permisiv și robust în ceea ce privește integrarea instrumentelor de turism, media, noilor tehnologii aplicate clădirilor și nuanțării detaliilor de spațiu liber.

Multe teme (de proiectare) enunțate de către specialiști pentru ocuparea unor spații cu clădiri sau numai cu funcțiuni și-au găsit rezolvarea în **regenerarea unui spațiu particular**, sub forma **unei clădiri integrate** ca expresie și texturi sau, dimpotrivă, sub forma **unei clădiri-manifest** aflată într-o relație de contrast de exprimare și de susținere a conceptului de spațiu cultural — spațiu cu valoare; sau s-au finalizat prin integrarea funcțiunii unui spațiu gata definit ca valoros, adăugând sau nu, funcție de regulamentul zonei, elemente de detaliu pentru integrarea semnelor/semnalisticii de reper. În ambele cazuri, **noua inserție are tendința de a se constitui peste spațiul predefinit și constituit**, lucru discutabil în orice situație: Cum se va integra noua inserție ca formă, textură, siluetă sau numai ca funcțiune? Va genera conflicte sau nu? Va genera conflicte direct în spațiul urban? Sau numai în spațiul cultural adiacent, prin discuții multiple între categoriile de public profesional și societatea civilă. Va fi acceptat sau nu? Va aduce aportul de marketing scontat? Cum va arăta viitorul unui centru constituit care acceptă în permanență inserții? Cum va fi atmosfera într-un cadru urban care își schimbă proporțiile, texturile și chiar obișnuințele ocupanților ai spațiului — oamenii care populează activ prin locuire, muncă și petrecerea timpului liber sau tipurile prezente și viitoare de posibili vizitatori atrași de farmecul spațiului sau de activitățile desfășurate. Va atrage sau

va respinge? Va atrage prin ceea ce își doresc ocupanții spațiului sau va genera efecte sociale nedorite sporadice?

Tendențele cunoscute ale orașului modern sunt aglomerarea centrului prin strângerea periferiilor. Așadar, **centrele și polii centrali ai orașelor sunt supuse unui proces de continuă tensiune și presiune de densificare și chiar creștere în înălțime**, prin aportul de clădiri înalte. Creșterea populației în centrele urbane importante este unul de factorii de stres urban ce fac dificilă extinderea optimă a limitelor periferiilor și presează în zona de centru sau în zonele considerate valoroase în favoarea inserțiilor.

Urbanismul contemporan abordează inserarea de principii noi în masterplan-uri: **urbanism ecologic, urbanism sustenabil, urbanism eficient, spațiu public coeziv bazat pe multiculturalitate și tradiție, care să contrabalanseze efectele implementării globalizării.**

Stabilirea unor metode a fost mereu discutabilă, la fel ca realizarea de „obiecte” arhitecturale, considerată desuetă ca abordare. Conectarea la activitățile și spațiul public a devenit obligatorie, la fel ca și conceperea obiectelor pe principiul percepției dinamic-cinematice, pe secvențe de mișcare, diferită ca abordare de percepția statică — framing-ul obișnuit; memoria locului și a timpului, considerate extinse peste spațiul viitor, au creat o altă abordare de interpretare a analizelor succesive a rețelelor suprapuse ale spațiului.

În „Manifest pentru o arhitectură cinematică”¹, Pascal Schoening enunța „Adevărata esență a arhitecturii cinematice este nimic mai mult decât completa transformare a arhitecturii solid-materialiste într-un proces de schimbare veșnic energizat de evenimente luminate și inspiraționale, unde trecutul, prezentul și viitorul activează într-un timp spațial definit de către durată perceptibilă prin simțurile noastre și structurat de abilitatea noastră mentală. De aici, efectul mișcării independente a materiei în spațiu — cinematica fizică — scos în evidență de către dese revelații contradictorii (de tipul secvențelor cinematice din filme) ale procedurilor memoriei narative, atingând altfel imposibila simultaneitate de spațiu și timp.” **O metodă cuantificabilă direct ar fi cea a numărării punctelor spațiului — clădiri, stiluri, funcțiuni, trasee, puncte de reper, semne — pe diferite paliere, poate duce la o analiză algoritmică spațială formând rețele de mesh-uri urbane (urban mesh networks) pe diferite criterii și perspective umane; studierea suprapunerilor de spațiu pe straturi urbane poate genera diagrame cu funcții de suprafețe multiorientate.**

Orașul considerat o suprapunere de straturi de funcțiuni, relații, activități, timp, spațiu și memorii, devine o încrângătură de rețele succesive, mai dense, mai „relaxate”, pentru care

insertia de arhitectură trebuie să fie menită ocupării corecte a spațiului. O „ocupare” acolo unde cartarea topografică de linii spațiale nu ar permite, ar însemna o disfuncție sau un gest greșit sau gratuit.

Obiectul – centru de percepție nu mai există în sine, cel puțin nu din concept. Libertatea de percepție îl descompune pe principiile de unde succesive, suplinind funcțiile-semn ale unui centru generativ și stabilind cu rețelele existente acea relație de polarizare în curgere, nederegând straturile succesive ale mediului urban. Arhitectura contemporană merge către nararea intențiilor și interpretarea liniilor de spațiu în sensul descompunerii și abstractizării naturaliste a unui mediu hibridizat prin funcționarea patinei timpului pe baza tehnologiei contemporane.

Discontinuitățile momentane, izolate sau suprapuse ale rețelelor orașului ar putea însemna o nevoie acută de intervenție pe stratul/straturile repetitive într-o modalitate coerentă de abordare a tipurilor de discontinuități succesive, în maniera de „reparație” a rețelei/rețelelor prin intervenția în componentele spațiului cultural.

Suprapunerea acestor diagrame poate avea ca scop identificarea momentană sau permanentă a unor „găuri” spațiale sau a unor „noduri”, posibile locuri-cheie ale spațiului.

„Spațiul orașului sau, mai bine spus, spațiul arhitecturii începe prin a face „găuri”, transformându-se într-un fluid continuu și spongios care face loc schimbării și facilitează întâlnirea participanților – subiecți.” (care să „joace” în spațiul nou localizat) (*The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture*).

Acest algoritm formal ar însemna o decodificare a sensurilor spațiului urban și o supoziție pentru susținerea continuității la nivel cultural-social-antropologic a spațiilor predefinite ca status urban valoros.

Sursa:

<http://www.metropolismag.com/html/content1102/eye/index.html> - MVRDV — study

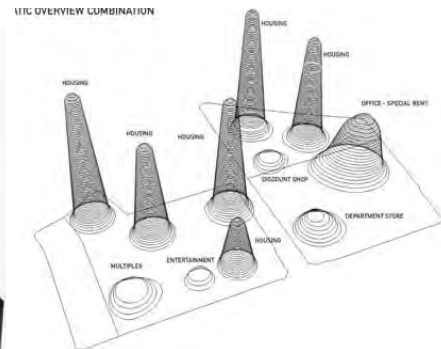
Mă refer aici la locurile identic urbane numai cu ele însele, ca spații unicat, prin configurarea istorică aparte — „miezurile” sau centrele orașelor, dispuse sub formă aglomerată sau sub formă de axe de-a lungul unor linii de peisaj majore — râuri/dealuri/maluri de ape/linii de peisaj constituit istoric — cetăți, ziduri de cetate etc.

„Golurile sunt „cărți de joc” schimbătoare/surpriză, agenții „nimic”, „non-box” pot fi jucați când este cel mai potrivit, infiltrați, expuși, convertiți în aproape orice. Golurile sunt, de asemenea, ușor de manipulat; mici — în linie — și identice, în situațiile în care sunt confundate cu „ferestrele”; regrupate, își arată potențialul deasupra tuturor în operațiile dificile. Strategia diseminării proprii sau schimbării mărimii se dovedesc foarte eficiente în cutiile și straturile bine înrădăcinate. Găurile au fost prima fundamentare a „cutiilor”(boxes). Gordon Matta Clark a știut acest lucru și le-a deschis. Găurile sunt un proiect.” (*The Metapolis Dictionary of Advanced Architecture*).

Sursa: <http://www.artnet.com/Magazine/features/smyth/smyth6-4-4.asp> Gordon Matta Clark - *Conical Intersect* (detail) 1975 , 27-29, rue Beaubourg, Paris, courtesy of David Zwirner, NY and the Estate of Gordon Matta-Clark

Sursa: http://www.spencerart.ku.edu/collection/photography/matta_clark.shtml Gordon Matta Clark - United States, 1943-1978, *Splitting*, 1974-75, Gelatin-silver print collage, 20"x30"; UNIVERSITY OF KANSAS-SPENCER MUSEUM OF ART - Museum purchase: Elmer F. Pierson Fund, Terry and Sam Evans Fund, 1994.0008

Sursa: www.mvrdv.nl - MVRDV a câștigat o competiție având ca subiect proiectarea centrului orașului Gwanggyo, oraș nou la sud de Seoul, Korea.

Prin formare și obișnuință educațională, omul european se așteaptă să se proiecteze pe sine și viața sa pe un fundal istoric valoros în primul rând din punct de vedere istoric — cu memorie —, dar și ca evenimente emoționale evocatoare la nivel de comunitate.

Este obișnuit să își petreacă timpul liber în spațiile pietonale și piețe, dar și să parcurgă trasee urbane de promenadă pentru plăcerea estetică. Și dacă acesta este spațiul comunității, el este strâns legat de evenimentele urbane la care poate participa și în care se poate implica.

Completarea activităților sau a traseelor ține și de modificări la nivel de cadru construit urban, dar aceste intervenții nu se pot defini decât în „locurile goale” ale spațiului. Aici poate fi vorba de goluri de spațiu chiar fizic, prin dispariția unor clădiri sau zone, goluri în spațiul de reprezentare antropologică — cum ar putea fi golurile din trasee, lipsa unei legături (missing link) în spațiul de limbaj arhitectural-perceptiv uman, o lipsă a racordării de formă între activitate și spațiu, lipsa reperului sau a continuității sau existența unor „praguri” conceptuale ale spațiului, greu de depășit în însușirea și experiența estetică.

Fără îndoială, fondul construit al orașului este un background important, face parte din viața și imaginea acestuia, din amintirile urbane, dar face parte mai ales din apartenența (sau nu) la un anumit oraș/spațiu și este o altă rețea de texturi, linii și secvențe urbane.

Lipsa de identificare poate duce la confuzie, depresie sau efecte psihologice complexe, cu repercusiuni asupra comportamentului diurn și accentuarea plictiselii și agresivității, dar și a lipsei de reper și de ținte emoționale — à propos de fenomenul „afluenza” enunțat de Oliver James în cartea sa cu același nume.

Definirea discontinuităților creează premisele „umplerii” acestor goluri cu spații plus sau minus, dar întotdeauna în sensurile predefinite ale spațiului originar, fără de care inserția urbană ar putea fi contestată și neacceptată în viața imaginilor orașului.

Cuvintele cheie ar fi: spațiu de comunicare, spațiu evocator, antropologic, direcționat pe ideea de valoare a societății.

Identificări ale conceptelor de umplere a discontinuităților ar fi:

Insertia - contrast (de formă prin esențializare)
MUMOK, Vienna, arhitecți: Ortner & Ortner

Contrastul de formă-conținut-textură-masă este o atitudine de obiect-contra-obiect, dialog și susținere a umplerii golului și citire a mesajului urmărit în spațiul public contemporan, continuu, implicit, prin integrarea unui nou sens spațial și de percepție.

Insertia cu efect de plutire sau curgere (prin desprindere)
Spitellau, Vienna, Zaha Hadid Architects

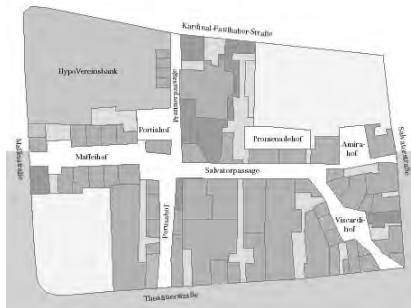
Justificată de existența liniilor de peisaj — Dunărea, prezența apeductului protejat, a liniilor de circulație carosabilă — a autostrăzii urbane și vecinătății imediate a unui pol concentrator, discontinuitatea își face simțită prezența în exprimarea arhitecturală.

Insertia - manifest de arhitectură / statement tehnologic — opera de artă arhitecturală
Kunsthaus, Graz, arhitecți: Peter Cook & Colin Fournier

Insertia — manifest cu statement tehnologic este una din variantele de parazitare și înghițire a mesajelor spațiale ale rețelelor orașului; în acest caz, demersul este unul de arhitectură algoritmică.

Insertia - umplere în formă (forma predefinită prin acțiune directă)
Fünf Hofe, München, arhitecți : Herzog & de Meuron

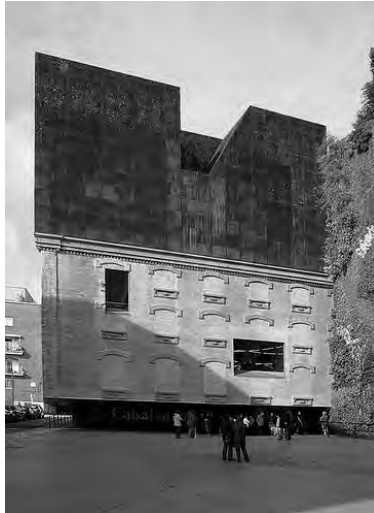

În acest caz, inserția umple un gol urban la propriu, păstrând ideea de trecere-pasaj urban și loc de întâlnire social-antropologic. Umplerea cu goluri și pasaje.

Insertia cu valență de spațiu etajat multivalent public
Caixa Forum, Madrid, arhitecți: Herzog & de Meuron

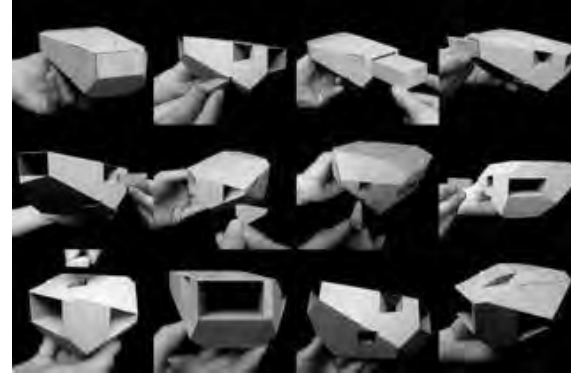
Păstrarea „cojii” unei clădiri este o trimitere la conservarea a „ceva” din farmecul nestructurat al locului și a obișnuinței de percepție a spațiului urban; umplerea cojii este echivalentă cu o umplere a spațiului prin introducerea ideii de spațiu social de comunicare, spațiu orientat, piață urbană și de expunere a unor manifestări de artă. Spațiul trece prin clădire și se structurează pe paliere în interior.

Insertia - monument / clădirea - peisaj a oraşului - obiect scenografic
Guggenheim Bilbao, arhitect: F.O'Gehry.

Clădirea muzeului a fost o comandă pentru un „monument de arhitectură” contemporan — în contextul Bilbao — capitală europeană; atitudinea artistului-arhitect a fost o combinație a liniilor de peisaj cu natura atmosferei locale. Rezultatul: o umplere perfectă a golurilor din stratul de peisaj, cultură și eveniment local, dar mai ales în găsirea unei noi referințe la loc și publicitate, în sensul spațiului cultural și al fluenței financiare.

Inserția - obiect geometric perfect sculptural, geometric
Casa da Musica, Porto, OMA architects.

În același sens de oraș cultural, Porto a avut nevoie de inserții care să umple golurile spațiului cultural. Casa de Musica s-a inserat în acest „loc” prin alterarea țesutului în căutarea unui gol urban reprezentativ, acolo unde prezența culturală nu se putea limita la formele existente. Inițial discutată și respinsă de locuitori, Casa de Musica s-a înscris în contextul „umplerii” tuturor celorlalte paliere-rețele urbane.

Inserția - umplere prin repetarea, prelucrarea și fluidizarea mesh-urilor urbane verticale
Dancing House, Prague, arhitecți: Frank O'Gehry & Milunic.

Mult discutată și controversată, după cum se pronunță Societatea arhitecților cehi din Praga, această inserție are ambiția de a fi o interpretare contemporană a mesh-urilor vecinătății, a elementului - semnal de colț de pattern urban, cu nuanțarea arhitectului de a crea două posibile personaje dansante în coaja arhitecturală.

Insertia - umplere cu completarea valențelor funcționale și integrate prin tehnologie.

Box-uri funcționale și arhitecturale

Tate Modern, London, arhitecți: Herzog & de Meuron.

Modernizarea muzeului face parte din operațiunea mai amplă de modernizare a Londrei și din intenția de deschidere a spațiului său public către publicul cultural. Principalul obiectiv care atrage vizitatori în sensul turismului cultural în Londra, Tate Modern își găsește expresia interioară și exterioară în atitudinea H&dM, prin accente funcționale și umplerea cu box-uri a acestora și supraînălțare.

Insertia de maxim contrast prin formă, textură, în ideea de a obține o imagine șocantă
Jewish Museum, Berlin

Berlinul este o metropolă care se confruntă cu prezența pe toate rețelele existente a mai multor goluri.

Nu s-a revenit la dimensiunile și densitatea de altădată a orașului, iar rețelele-layer au elemente ce „plutesc” încă între limitele fostului oraș interbelic.

În acest caz, umplerea se face în sensul separării și segregării de spațiu, în sensul reunirii în final a frânturilor de spațiu rezultate, parcă în același concept al construirii - zidirii și al deconstruirii - dărâmării unui zid.

**Insertia - umplere prin completarea - articularea cu un fost volum
refăcut în maniera unui statement**

Neue Reichstag, Berlin, Norman Foster Architects.

Refacerea cupolei a constat în completa-
rea fostului volum de cupolă.

Din punct de vedere simbolic, însă, ea es-
te un statement al „eliberării” — „Reich-
stag-ul eliberat” — umplerea unei forme
și asocierea cu o redirectionare a mesaju-
lui clădirii Parlamentului, Bundestag-ul
German.

Bibliografie

The Metapolis Dictionary of Architecture – City, Technology and Society in the Information Age, ACTAR, Barcelona 2003, ISBN: 84-95951-22-3

CHOAY, Françoise, *Urbanismul. Utopii și realități*, Ed. Paideia, București 2002, ISBN 973-596-064-8

SCHOENING, P., LOEGFFLER J., AZEVEDO R., *Cinematic Architecture*, ed. by Architectural Association and the authors, Architectural Association London, London 2009, ISBN 978-1-902902-77-7

BLANCIAK F., *SITELESS_ 1001 BUILDING FORMS*, The MIT Press – Massachusetts Institute of Technology, Cambridge 2008, ISBN 978-0-262-02630-7